

Hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin başkalarını ve kendilerini affetme kararlarının belirlenmesi

Determination of nurses' and nursing students' decisions to forgive others and themselves

Feride Barış¹, Dr. Öğr. Üyesi Havva Akpınar²

¹ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla/Türkiye. fridaferide17@gmail.com, 0000-0003-0099-7384

² Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla/Türkiye. havvaakpinar@mu.edu.tr, 0000-0002-6309-8135

ÖZ

Amaç: Bu çalışmada, hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin başkalarını ve kendilerini affetme kararlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. **Gereç ve Yöntem:** Kesitsel, tanımlayıcı bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemini, bir eğitim ve araştırma hastanesinde çalışan hemşireler (n=160) ve bir devlet üniversitesinde okuyan hemşirelik bölümü öğrencileri oluşturmuştur (n=343). Veriler, Tanıtıcı Bilgiler Formu, Rye Başkalarını Affetme Ölçeği Türkçe Formu ve Kendini Affetme Ölçeği Türkçe Formu ile toplanmıştır. **Bulgular:** Araştırma sonucunda, hemşirelerin %92.50'sinin kendini affetmenin kişilerin kendi ruh sağlığına olumlu etkisinin olduğunu ve %95.50'sinin hemşirelik mesleğinde affetmenin önemli olduğunu düşündüğü belirlenmiş olup, %90.60'ının affetmeyle ilgili eğitim almadığı saptanmıştır. Hemşirelerin Başkalarını Affetme puan ortalaması $X=45.14 \pm 7.67$, Kendini Affetme puan ortalaması $X=36.41 \pm 7.33$ 'dür. Hemşirelik öğrencilerinin ise %91.30'unun kendini affetmenin kişilerin kendi ruh sağlığında olumlu etkisinin olduğunu ve %86.60'ının hemşirelik mesleğinde affetmenin önemli olduğunu düşündüğü saptanmıştır. **Sonuçlar:** Hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin tamamına yakınının, kendini affetmenin kişilerin kendi ruh sağlığında olumlu etkisinin olduğunu, hemşirelik mesleğinde affetmenin önemli olduğunu düşündüğü ve affetmeyle ilgili eğitim almadığı belirlenmiştir. Ayrıca, hemşirelerin ve öğrenci hemşirelerin başkalarını ve kendini affetme düzeylerinin orta düzeyde olduğu, hemşirelerin başkalarını ve kendini affetme düzeylerinin öğrenci hemşirelerden daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler:
Affetme, Başkasını Affetme,
Kendini Affetme, Hemşire,
Hemşirelik Öğrencisi

Key Words:
Forgiveness, Forgiving Other,
Self-Forgiveness, Nurse, Nursing
Student

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Dr. Öğr. Üyesi, Muğla Sıtkı Koçman
Üniversitesi Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Hemşirelik Bölümü,
Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı,
Muğla/Türkiye.
0000-0002-6309-8135
havvaakpinar@mu.edu.tr

DOI:
10.52880/sagakaderg.1328863

Gönderme Tarihi/Received Date:
18.07.2023

Kabul Tarihi/Accepted Date:
20.12.2023

Yayımlanma Tarihi/Published Online:
31.03.2024

ABSTRACT

Purpose: In this research, it is aimed to determine the decisions of nurses and nursing students to forgive others and themselves. **Method:** This is a cross-sectional, descriptive research. The sample of the study consisted of nurses working in a training and research hospital (n=160) and nursing students studying at a state university (n=343). Data were collected with the Introductory Information Form, the Turkish Form of the Rye Forgiveness of Others Scale and the Turkish Form of the Self-Forgiveness Scale. **Results:** As a result of the research, it was determined that 92.50% of the nurses thought that self-forgiveness had a positive effect on people's mental health and 95.50% thought that forgiveness was important in the nursing profession, and 90.60% of them did not receive training on forgiveness. Nurses' average score on Forgiveness of Others is $X=45.14 \pm 7.67$, and average score on Self-Forgiveness is $X=36.41 \pm 7.33$. It was determined that 91.30% of nursing students thought that self-forgiveness had a positive effect on people's mental health and 86.60% thought that forgiveness was important in the nursing profession, and 86.60% of them did not receive training on forgiveness. Nursing students' average score on Forgiveness of Others was determined as $X=44.76 \pm 9.67$, and average score on Self-Forgiveness was determined as $X=35.02 \pm 7.12$. **Conclusion:** It was determined that almost all of the nurses and nursing students thought that self-forgiveness had a positive effect on people's mental health, that forgiveness was important in the nursing profession, and that they did not receive training on forgiveness. In addition, it was determined that the nurses' and student nurses' levels of forgiving others and themselves were moderate, and the level of self-forgiveness and forgiving others of nurses was higher than that of student nurses.

GİRİŞ

Affetme kavramı, farklı bilim alanları tarafından uzun yıllardır üzerinde çalışılan, kişilerin fiziksel/ruhsal sağlıklarını, kişiler arası ilişkilerini, karar vermelerini doğrudan etkileyen, çeşitli boyutları olan karmaşık bir süreçtir. Affetmek/affetme en geniş anlamıyla, suçlu bulunan kişiye karşı hissedilen negatif duyguyu/düşüncelerle başa çıkmak, yaşanan olumsuz olayın

etkilerini, üzüntüsünü yok saymadan, o kişiye karşı negatif duygular beslemek, intikam almak yerine empati, umut, sevgi, merhamet, yardımseverlik göstermek, şeklinde tanımlanmaktadır (Çardak, 2012; Asıcı ve Uygur, 2017; Mameghani, 2017; Asıcı, 2019; Güven ve Erdem, 2020). Türk Dil Kurumu'na göre affetmek, "bağışlamak, hoşgörü ile karşılamak, mazur görmek" anlamına gelmektedir (TDK, 2023).

Affetme kavramını ele alırken, affetmeme, başkasını affetme, kendini affetme gibi kavramların da değerlendirilmesi gerekmektedir. Affetmeme, karşılaşılan bir hatadan sonra mağdur kişinin sahip olduğu, korku, öfke, nefret, kin, gibi duyguların karışımından oluşan, suçluya karşı, negatif karşılık verme ya da çekinme davranışlarıdır. Başkasını affetme, bireylerin hak etmediği bir durum ya da davranışla karşılaştığında oluşan kırgınlık, hayal kırıklığı, kızgınlık, sinirlenme, agresyon, öfke gibi duygularıyla başa çıkabilmesidir. Kendini affetme, kişinin kendi yaptığı hatayı kabullenerek kendine merhamet etme, kendini sevmeye, kendini suçlamaktan, utanç duymaktan vazgeçme, kendini cezalandırma fikrinin, kendinden intikam alma isteğinin azalması gibi duygusal ve davranışsal değişikliklerdir. Kendini affetme, kişinin kendisine verdiği zarar sebebiyle kendisini affetmesi ve bireyin başkasından kaynaklanan kırılma nedeniyle kendini affetmesi olarak iki farklı şekilde görülmektedir (Besim, 2017; Adam, 2019).

Affetmeme kişilerin fiziksel ve ruhsal sağlığını bozmakta ve düşmanlık gibi olumsuz duyguların artmasına neden olmaktadır. Affetmeme durumunda oluşan öfke; insan bedenine, ruhuna zarar vermektedir. Affedemeyen kişinin yaşadığı içsel karmaşa, sağlığını ve sosyal ilişkilerini olumsuz etkilemektedir. Ayrıca, yapılan hatadan dolayı kişinin kendisini affetmemek, kendisine karşı hissettiği suçluluk, utanma ve pişmanlık duygularını arttırmaktadır (Mameghani, 2017; Adam, 2019; Karataş, 2020; Güven ve Erdem, 2020).

Yıkıcı, olumsuz duyguların yerini olumlu, faydalı, yapıcı duygulara bırakması ve intikam, öç alma düşüncelerinin zihinden uzaklaştırılması olarak da ifade edilen affetme, bireylerin sağlıklarını fizyolojik ve psikolojik olarak olumlu etkilemektedir. Kişinin karşısındaki kişiyi affetmesi kişinin psikolojik dengesinin de pozitif hale dönmesine yardımcı olmaktadır. Affetme, bireyleri öfke duygularından ve genellikle kontrolsüz öfkelenmenin sonucunda oluşabilecek negatif davranışların ortaya çıkaracağı suçluluktan kurtaran bir müdahale olarak da kabul edilmektedir. Kolay affeden bireyler daha az hastalık belirtisi göstermektedir. Affetme davranışını zorlanmadan yerine getirebilenler, bireysel ve sosyal ilişkilerde, zihinsel faaliyetlerde daha başarılı olmakta ve kendilerini pozitif bir şekilde gösterebilmektedir (Çardak, 2012; Satıcı, 2016; Asıcı ve Uygur, 2017; Mameghani, 2017; Adam, 2019; Asıcı, 2019; Güven ve Erdem, 2020; Şahin ve Demirkıran, 2023). Bunun yanında affetme stresle baş etmede kullanılmakta olan duygu odaklı başa çıkma stratejilerinden birisi olup, stresi düşürmede de etkisi bulunmaktadır (Asıcı, 2019). Ayrıca, affetmenin öfkenin olumsuz etkisini azaltması, yaşam doyumunu pozitif anlamda arttırmasıyla birlikte,

sürekli agresyon ve yaşam doyumunu arasındaki negatif ilişkide düzenleyici bir sorumluluğa ve role sahip olduğu ifade edilmektedir (Cornick ve ark., 2011; Topbaşoğlu ve Çivitçi, 2017).

Ülkemizde affetme eğilimini arttırmaya yönelik yapılan deneysel bir psikoeğitim çalışmasında, affetme eğitimine katılan bireylerin psikolojik iyi oluş düzeyinde, katılmayan bireylere göre artış yaşadıkları bulunmuştur (Çardak, 2012). Hemşirelerle yapılan bir çalışmada (Long ve ark., 2020) da affetmenin kişilerin ruh sağlığını ve psikososyal iyiliğini olumlu etkilediği saptanmıştır.

Hemşirelerin mesleki ve özel yaşantılarındaki zorluklarla doğru ve etkin başa çıkabilmelerinde, hemşirelik öğrencilerinin ise bunlara ek olarak öğrencilikle ilgili maddi/manevi sorunlar, hasta bakımında sorumluluk alma gibi zorlukların üstesinden gelebilmelerinde ve ruhsal sağlıklarının iyi olmasında kendi affetme kararlarının yüksek olması büyük önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra, hemşirelerin sorumlu oldukları bireylere affetme konusunda rehberlik etmeleri, başkalarını ve kendini affetme kararlarının arttırılmasıyla ilgili girişimler yapmalarının da toplumun ruhsal sağlığının iyileştirilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle sağlıklı ya da hasta bireyin iyilik halinden sorumlu olan hemşirelerin ve önümüzdeki yıllarda bu mesleği yapacak hemşirelik bölümü öğrencilerinin affetme kavramıyla ilgili bilgilerinin, başkalarını ve kendini affetme kararlarının arttırılması, hemşirelerin ve hemşirelik bölümü öğrencilerinin başkalarını, kendini affetme kararlarının ve bu kararları etkileyen faktörlerin belirlenmesi son derece önemlidir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin başkalarını ve kendilerini affetme kararlarının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Şekli

Kesitsel, tanımlayıcı bir araştırmadır. Araştırmanın

Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın hemşirelerle ilgili evrenini bir eğitim ve araştırma hastanesinde çalışan hemşireler oluşturmuştur (N=690). Örneklemi, evrenin büyüklüğünün bilindiği durumlarda kullanılan örneklem belirleme formülüne (Akbulut, 2021) göre, en az 132 katılımcıya gereksinim olacağı hesaplanmıştır. Örneklem seçimine gidilmemiş, araştırmaya katılmayı kabul eden ve veri toplama formlarını eksiksiz dolduran toplam 160 hemşire araştırmanın örneklemi (n=160) oluşturmuştur.

Araştırmanın hemşirelik öğrencileriyle ilgili evreni, 2021-2022 Eğitim Öğretim Yılı Bahar Döneminde bir devlet üniversitesinde eğitim gören hemşirelik öğrencilerinin tamamıdır (N=832). Örneklemi, evrenin büyüklüğünün bilindiği durumlarda kullanılan örneklem belirleme formülüne (Akbulut, 2021) göre hesaplama yapılmış ve en az 263 katılımcıya gereksinim olacağı hesaplanmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden ve veri toplama formlarını eksiksiz dolduran öğrenciler araştırmanın örneklemi oluşturmuştur (n=343). Araştırmanın her iki grubunu içine alan toplam örneklem sayısı 503'dür (n=503).

Verilerin Toplanması

Veriler 05.01.2022-31.03.2022 tarihleri arasında, araştırmacı tarafından soru formlarının dağıtılmasıyla, yüz yüze olarak toplanmıştır (COVID-19 Pandemisi nedeniyle kişisel koruyucular ve sosyal mesafe kurallarına uygun hareket edilmiştir). Veri toplama formlarının doldurulması yaklaşık 10 dakika sürmüştür.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, Tanıtıcı Bilgiler Formu, Rye Başkalarını Affetme Ölçeği Türkçe Formu ve Kendini Affetme Ölçeği Türkçe Formu, kullanılmıştır.

Tanıtıcı Bilgiler Formu

Araştırmacılar tarafından literatür (Asıcı, 2019; Güven ve Erdem, 2020; Long ve ark., 2020; Şahin ve Demirkıran, 2023) doğrultusunda hazırlanmıştır. Tanıtıcı Bilgiler Formunun hemşireler için olan kısmı hemşirelerin, yaş, cinsiyet, çalıştığı klinik gibi değişkenler ve affetmeyle ilgili düşüncelerini sorgulayan 15 sorudan oluşmaktadır. Tanıtıcı Bilgiler Formunun hemşirelik bölümü öğrencileri için olan kısmı, öğrencilerin yaş, cinsiyet, mezun olduğu lise gibi değişkenler ve affetmeyle ilgili düşüncelerini sorgulayan 12 sorudan oluşmaktadır.

Rye Başkalarını Affetme Ölçeği (BAÖ) Türkçe Formu

Başkalarını Affetme Ölçeği (BAÖ), Mark S. Rye (1998) tarafından geliştirilmiş, Rye ve ark. tarafından 2001 yılında revize edilmiş ve son şeklini almıştır (Rye ve ark., 2001). BAÖ'nin Türkçe geçerlik-güvenirlilik çalışması Havare ve Gizir tarafından 2020 yılında yapılmıştır. BAÖ 15 madde ve "affetmeye yönelik olumsuz düşünce ve davranışlar" "affetmeye yönelik olumlu düşünce ve davranışlar" ve "duygular" olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. BAÖ, 5'li Likert tipi bir ölçme aracıdır ve verilebilecek yanıtları kesinlikle katılmıyorum (1) ile kesinlikle katılıyorum (5) arasında değişmektedir. Ölçeğe ait 1., 3.,4., 5., 8., 10., 12. ve 14. maddeler ters olarak puanlanmaktadır, ölçekten alınan

puanlar 15 ile 75 arasında değişmekte, ölçekte kesme puanı bulunmamakta ve ölçek puanları yükseldikçe bireylerin başkalarını affetme eğiliminin yükseldiği varsayılmaktadır (Havare ve Gizir, 2020). Ölçeğin tamamı için Türkçe geçerlik-güvenirlilik çalışmasında Cronbach's alfa değeri 0.75 (Havare ve Gizir, 2020), bu çalışmada Cronbach's alfa değeri 0.72, olarak bulunmuştur.

Kendini Affetme Ölçeği (KAÖ) Türkçe Formu

Kendini Affetme Ölçeği (KAÖ), Wohl ve ark. (2008), tarafından geliştirilmiştir. Ölçek kişilerin yaptıkları hatayla ilişkili kendilerine yönelik duygu, tutum ve inançlarını ölçmeye yöneliktir. Orijinal ölçek toplam 17 maddeden oluşmakta ve kendini affetmeye yönelik duygular-davranışlar ve kendini affetmeye yönelik inançlar olmak üzere iki alt boyutu bulunmaktadır (Wohl ve ark., 2008). Ölçeğin Türkçe geçerlik-güvenirlilik çalışmasını Havare ve Gizir (2020) yapmıştır. Türkçe geçerlik-güvenirlilik çalışmasında, "ölçekte yer alan üç maddenin (2., 4. ve 7. maddeler)" faktör yük değerlerinin 0,30'un altında olduğu ve "iki maddenin ise (8.,17.maddeler)" birden çok faktöre yüklendikleri belirlendiğinden sözü edilen beş madde ölçekten çıkarılmıştır. Ölçeğin son hali 12 maddeden, "duygular ve davranışlar", "kendini affetmeye yönelik olumlu inançlar" ve "kendini affetmeye yönelik olumsuz inançlar" olarak tanımlanan üç alt boyuttan oluşmaktadır. KAÖ, yanıtları hiçbir zaman (1) ile her zaman (4) arasında değişen 4'lü Likert türü bir ölçme aracı olup, ölçekte kesme puanı bulunmamakta, ölçek puanları yükseldikçe bireylerin kendini affetme eğiliminin yükseldiği varsayılmakta olup, ölçekten alınacak minimum puan 12, maksimum puan 48'dir (Havare ve Gizir, 2020). Ölçeğin Türkçe geçerlik-güvenirlilik çalışmasında ölçeğin geneline yönelik Cronbach's alfa değeri 0.87 (Havare ve Gizir, 2020), bu çalışmadaki Cronbach's alfa değeri 0.89'dur.

Araştırmanın Etik Yönü

Bu araştırma için etik kurul onayı bir kamu üniversitesinin etik kurulundan alınmıştır (Tıp ve Sağlık Bilimleri Etik Kurulu -2, Spor, Sağlık- 30.11.2021 Tarih, Karar No: 210033/16). Araştırmada kullanılan ölçeğin Türkçeye uyarlanması, geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapan sorumlu yazardan ölçeğin kullanım izni ve araştırmanın yapıldığı kurumlardan resmi izin alınmıştır. Katılımcılara "Bilgilendirilmiş Olur Formu" ile araştırma hakkında bilgi verilmiş ve kabul edenler araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmaya katılımın tamamen gönüllülük esasına dayandığı, kişisel bilgilerini/kimlik belirtecek herhangi bir isim/işaret içermediği, istedikleri zaman araştırmadan ayrılacakları, elde edilen bilgilerin gizli tutulacağı açıklanmış ve araştırmaya katılan her

bireye eşit davranılmıştır. Araştırmada bireysel hakların korunması gerekliliği ön planda tutulduğundan, çalışma süresi boyunca İnsan Hakları Helsinki Deklarasyonu'na uygun davranılmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırma verileri bilgisayar ortamında, IBM SPSS Statistics 23 (SPSS Inc., Chicago, IL, USA) paket programı ile değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemler olarak sayı, yüzde kullanılmış, değişkenlerin normal dağılıp dağılmadığı Kolmogorov Smirnov testi ile test edilmiş, verilerin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. Değişkenler arası farklılıklar iki grup karşılaştırmalarında Mann-Whitney U testi, üç ve daha fazla grupların

karşılaştırılmasında Kruskal-Wallis testi uygulanmış olup, güvenilirlik analizi için Cronbach's alfa değeri, istatistiksel anlamlılık için ($p < 0.05$) değeri kullanılmıştır (Öncü ve Can, 2018).

BULGULAR

Çalışmaya katılan hemşirelerin yaş ortalaması $\bar{X}=35.77 \pm 2.50$, %87.5'i kadın, %58.8'i evli, %80.0'i hemşirelik lisans programı mezunu, %68.8'i altı ve üzeri yıldır hemşire olarak çalışmakta, %36.9'u yoğun bakım ve acil serviste, %45.0'i bir-beş yıldır bulunduğu birimde görev yapmaktadır. Çalışmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin yaş ortalaması 20.36 ± 1.50 , %66.5'i kadın, %75.8'i Anadolu Lisesi mezunudur (Tablo 1).

Tablo 1. Hemşirelerin ve Hemşirelik Öğrencilerinin Tanıtıcı Özellikleri

Hemşirelere Ait Değişkenler	n	%
Yaş		
22-31 yaş	60	37.5
32-41 yaş	40	25.0
42 yaş ve üzeri	60	37.5
Cinsiyet		
Kadın	140	87.5
Erkek	20	12.5
Medeni Durum		
Evli	94	58.8
Bekar	66	41.3
Eğitim Durumu		
Sağlık Meslek	9	5.3
Ön Lisans	16	5.6
Lisans	128	80.0
Yüksek Lisans	7	4.4
Çalışma Süresi		
1 yıldan az	21	13.1
1-5 yıl	29	18.1
6 yıl ve üzeri	110	68.8
Çalıştığı birim		
Dahili Klinikler	43	26.8
Cerrahi Klinikler	58	36.3
Yoğun Bakım ve Acil Servis	59	36.9
Çalıştığı Birimdeki Çalışma Süresi		
1 yıldan az	61	38.1
1-5 yıl	72	45.0
6 yıl ve üzeri	27	16.9
Toplam	160	100
Hemşirelik Öğrencilerine Ait Değişkenler		
Yaş		
18-21 yaş	277	80.8
22 yaş ve üzeri	66	19.2
Cinsiyet		
Kadın	228	66.5
Erkek	115	33.5
Sınıf		
1	83	24.2
2	79	23.0
3	91	26.5
4	90	26.2
Mezun olduğu lise		
Fen Lisesi	42	12.2
Anadolu Lisesi	260	75.8
Meslek lisesi, açık lise, imam hatip lisesi	41	12.0
Toplam	343	100

Araştırmaya dâhil olan hemşirelerin %82.5'i, öğrenci hemşirelerin %59.2'si affetme, hemşirelerin %76.9'u, öğrenci hemşirelerin %49'u başkalarını affetme, hemşirelerin %77.5'i ve öğrenci hemşirelerin %58.9'u kendini affetme, kavramlarıyla ilgili düşüncelerinin iyi olduğunu belirtmiştir. Hemşirelerin %84.4'ünün, hemşirelik öğrencilerinin %74.9'unun başkalarını affetmenin, hemşirelerin %92.5'inin ve hemşirelik öğrencilerinin %91.3'ünün de kendini affedebilmenin, bireylerin ruhsal sağlıkları üzerinde olumlu etkisi olduğunu düşündükleri ortaya çıkmıştır. Hemşirelerin %95'i, hemşirelik öğrencilerinin %86.6'sı, hemşirelik mesleğini yerine getirmede affetmenin önemli olduğunu düşündüğünü belirtirken, hemşirelerin %90.6'sı, öğrencilerin %94.2'si affetmeyle ilgili eğitim almadıklarını, hemşirelerin %55.5'i ve öğrencilerin %52.5'i de affetmeyle ilgili eğitim almak istediklerini ifade etmişlerdir (Tablo 2).

Hemşirelerin BAÖ puan ortalaması $\bar{X}=45.14\pm7.67$, KAÖ puan ortalaması $\bar{X}=36.41\pm7.33$, Hemşirelik öğrencilerinin BAÖ puan ortalaması $\bar{X}=44.76\pm9.67$, KAÖ puan ortalaması $\bar{X}=35.02\pm7.12$, olarak belirlenmiştir (Tablo 3).

Hemşirelerin bazı değişkenleriyle ölçeklerin toplam puan ortalamaları arasındaki ilişki incelendiğinde, başkalarını affetmeyle ilgili düşüncelerinin iyi olduğunu (46.10 ± 9.33), başkalarını affedebilmenin kişilerin kendi ruh sağlığını iyi (46.06 ± 9.04), kendini affedebilmenin kişilerin kendi ruh sağlığını iyi etkilediğini (45.40 ± 7.91), hemşirelik mesleğinde affetme kavramının önemli olduğunu düşünenlerin (45.38 ± 9.29), BAÖ toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bunun yanı sıra, erkeklerin (39.70 ± 9.50), kendini affedebilmenin kişilerin kendi ruh sağlığını iyi etkilediğini düşünenlerin (37.04 ± 6.79) ve affetmeyle

Tablo 2. Hemşirelerin ve Hemşirelik Öğrencilerinin Affetmeyle Kavramıyla İlişkili Düşünceleri

Değişkenler	Hemşire		Hemşirelik Öğrenci	
	n	%	n	%
Affetme kavramıyla ilgili düşünceleri				
İyi	132	82.5	203	59.2
Orta	22	13.8	110	32.1
Kötü	6	3.8	30	8.7
Başkalarını affetme kavramıyla ilgili düşünceleri				
İyi	123	76.9	168	49.0
Orta	29	18.1	136	39.7
Kötü	8	5.0	39	11.4
Kendini affetme kavramı hakkında düşünceleri				
İyi	124	77.5	202	58.9
Orta	30	18.8	89	25.9
Kötü	6	3.8	52	15.2
Başkalarını affedebilmenin kişilerin kendi ruh sağlığını nasıl etkilediğiyle ilgili düşünceleri				
İyi	135	84.4	257	74.9
Kötü	12	7.5	47	13.7
Etkilemez	13	8.1	39	11.4
Kendini affedebilmenin kişilerin kendi ruh sağlığını nasıl etkilediğiyle ilgili düşünceleri				
İyi	148	92.5	313	91.3
Kötü	7	4.4	15	4.4
Etkilemez	5	3.1	15	4.4
Hemşirelik mesleğinde affetme kavramının önemli olup olmadığıyla ilgili düşünceleri				
Önemlidir	152	95.0	297	86.6
Değildir	8	5.0	46	13.4
Affetmeyle ilgili eğitim/ders alma durumu				
Evet	15	9.4	20	5.8
Hayır	145	90.6	323	94.2
Affetmeyle ilgili eğitim almak isteme durumu				
Evet	88	55.0	180	52.5
Hayır	72	45.0	163	47.5
Toplam	160	100	343	100

Tablo 3. Hemşirelerin ve Hemşirelik Öğrencilerinin, Başkalarını Affetme Ölçeği (BAÖ) ve Kendini Affetme Ölçeği (KAÖ) Toplam Puan ve Alt Boyut Puan Ortalamaları

Değişkenler	Hemşire			Hemşirelik Öğrenci		
	\bar{X}	SS	Min-Maks	\bar{X}	SS	Min-Maks
BAÖ Toplam Puan	45.14	7.67	15-72	44.76	9.67	24-67
BAÖ Alt Boyutlar						
Affetmeye Yönelik Olumsuz Düşünce ve Davranışlar	19.27	4.69	6-30	18.43	3.80	8-28
Affetmeye Yönelik Olumlu Düşünce ve Davranışlar	11.02	3.30	4-19	10.78	3.31	4-19
Duygular	15.32	3.84	5-25	15.07	3.64	5-24
KAÖ Toplam Puan	36.41	7.33	12-48	35.02	7.12	12-48
KAÖ Alt Boyutlar						
Kendini Affetmeye Yönelik Duygu ve Davranışlar	10.41	3.31	4-16	9.99	3.08	4-16
Kendini Affetmeye Yönelik Olumlu İnançlar	11.35	3.15	4-16	10.92	3.14	4-16
Kendini Affetmeye Yönelik Olumsuz İnançlar	14.64	2.38	4-16	14.10	2.45	4-16

Not: \bar{X} : Ortalama SS: Standart sapma Min: Minimum Maks: Maksimum

ilgili eğitim almak isteyenlerin (37.89 ± 7.56), KAÖ toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmış olup, ortaya çıkan bu sonuçlar istatistiksel açıdan anlamlılık taşımaktadır ($p < 0.05$), (Tablo 4).

Hemşirelik öğrencilerinin bazı değişkenleriyle ölçeklerin toplam puan ortalamaları arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, affetmeyle ilgili düşüncelerinin iyi (46.24 ± 7.74), başkalarını affetmeyle ilgili düşüncelerinin iyi (46.75 ± 7.33), kendini affetmeyle ilgili düşüncelerinin iyi (46.08 ± 7.69) olduğunu, başkalarını affedebilmenin kişilerin kendi ruh sağlığını iyi etkilediğini düşünenlerin (46.04 ± 7.92) ve affetmeyle ilgili eğitim almak isteyenlerin (45.96 ± 7.44), BAÖ toplam puan ortalamaları daha yüksektir. Ayrıca, hemşirelik öğrencilerinin kendini affetmeyle ilgili düşüncelerinin iyi olduğunu belirtenlerin (36.04 ± 7.91), KAÖ toplam puan ortalamasının da daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Saptanan bu sonuçlar istatistiksel açıdan anlamlıdır ($p < 0.05$), (Tablo 4).

TARTIŞMA

Araştırma sonuçlarına göre, hemşirelerin büyük bir çoğunluğunun, hemşirelik öğrencilerinin ise yarısının başkalarını ve kendini affetmeyle ilgili düşüncelerinin iyi olduğu, hemşirelerin tamamına yakını ve hemşirelik öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun, hemşirelik mesleğinde affetmenin önemli olduğunu düşündüğü, hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin tamamına yakınının affetmeyle ilgili eğitim almadıkları ortaya çıkmış olup, hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin BAÖ ve KAÖ puan ortalamalarına göre, başkasını ve kendini affetme puanlarının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Yapılan bir sistematik analizde (Recine ve ark., 2020), hemşireler tarafından affetme becerilerini arttırıcı girişimlerin uygulandığı hastaların empati ve olumsuz duyguları bırakmakla ilgili becerilerinin

arttığı görülmüştür. Affetmeyle ilgili yapılan hemşirelik girişimlerinin, hasta bireylerin manevi zorlanma (spiritual distress) durumlarında üzüntülerini giderici ve ruhsal iyileşmeyi arttırıcı etkisi bulunmakta olup, bu nedenle affetme kavramının hemşirelik müfredatlarında, araştırmalarında ve hemşirelerin hastalara yaptığı müdahalelerde mutlaka yer alması gerekmektedir (Glenn ve Pieper, 2019; Şahin ve Demirkıran, 2023). Araştırma sonuçlarımız ve belirtilen literatür doğrultusunda hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin affetme kavramının hemşirelik mesleğinde önemiyle ilgili farkındalıklarının olduğu ancak, yeterli bilgi düzeylerinin olmadığı öngörülmektedir.

Çalışma bulgularımızda, hemşirelerin başkalarını ve kendini affetme düzeylerinin hemşirelik öğrencilerinden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu durumun yaş değişkeniyle ilişkili olabileceği öngörülmekte olup, hemşirelerin yaş ortalaması öğrencilerden daha yüksektir. Yapılan çalışmalarda (Uysal, 2015; Şahin ve Demirkıran, 2023) araştırma sonucumuza paralel olarak, bireylerin yaşı arttıkça affetme eğilimi düzeylerinin arttığı belirtilmektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu da erkek hemşirelerin kendini affetme düzeylerinin kadınlardan daha yüksek olmasıdır. Yapılan bir çalışmada (Gökmen, 2018), kendini affetme düzeylerinin erkek üniversite öğrencilerinin kadınlardan daha yüksek, bir diğer çalışmada (Çetinkaya ve Şener, 2016), erkeklerin affetme düzeylerinin kadınlardan daha yüksek olduğu bulunmuş olup, bu sonuçlar bizim araştırmamızla benzerlik taşımaktadır. Yapılan bir meta analiz çalışmasında (Miller ve ark., 2008) kadınların affetme eğilimlerinin erkeklerden anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiş olup, bu sonuç araştırma sonucumuzdan zıt bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, araştırma

Tablo 4. Hemşirelerin ve Hemşirelik Öğrencilerinin Bazı Değişkenleriyle, BAÖ ve KAÖ Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Tanıtıcı Özellikler	Hemşire		Hemşirelik Öğrenci	
	BAÖ Toplam Puan $\bar{X} \pm SS$	KAÖ Toplam Puan $\bar{X} \pm SS$	BAÖ Toplam Puan $\bar{X} \pm SS$	KAÖ Toplam Puan $\bar{X} \pm SS$
Cinsiyet				
Kadın	44.42±9.68	35.94±6.90	45.60±7.73	34.98±7.10
Erkek	47.20±11.35	39.70±9.50	44.23±7.49	35.12±7.19
p	0.369	0.011*	0.093	0.895
Affetme kavramıyla ilgili düşünceleri				
İyi	45.25±9.61	36.78±6.91	46.24±7.74	35.31±7.22
Orta	44.59±7.55	35.35±7.19	43.44±6.55	34.58±6.63
Kötü	34.83±11.67	32.00±14.44	43.96±9.69	34.76±8.26
p	0.093	0.594	0.005**	0.517
Başkalarını affetme kavramıyla ilgili düşünceleri				
İyi	46.10±9.33	36.80±7.13	46.75±7.33	35.04±7.37
Orta	45.47±6.55	36.07±6.06	44.12±6.87	34.76±6.60
Kötü	34.00±9.63	31.62±12.27	41.79±9.55	35.87±7.85
p	0.016**	0.560	0.000**	0.602
Kendini affetme kavramı hakkında düşünceleri				
İyi	45.19±9.62	36.87±7.01	46.08±7.69	36.04±7.91
Orta	44.53±9.14	35.60±6.52	44.41±7.35	34.35±6.40
Kötü	37.74±10.96	30.88±13.37	42.83±7.61	32.26±7.65
p	0.213	0.363	0.012**	0.002**
Başkalarını affedebilmenin kişilerin kendi ruh sağlığını nasıl etkilediğiyle ilgili düşünceleri				
İyi	46.06±9.04	37.03±6.68	46.04±7.92	34.78±7.08
Kötü	35.08±9.33	31.88±9.81	42.17±7.91	35.91±7.81
Etkilemez	40.23±10.51	34.15±9.69	42.82±6.92	35.56±7.19
p	0.001**	0.115	0.002**	0.899
Kendini affedebilmenin kişilerin kendi ruh sağlığını nasıl etkilediğiyle ilgili düşünceleri				
İyi	45.40±7.91	37.04±6.79	45.25±7.91	35.06±7.00
Kötü	35.85±7.26	26.71±7.49	44.13±6.55	32.46±6.94
Etkilemez	33.40±11.71	31.40±12.65	43.93±6.27	36.86±9.30
p	0.002**	0.006	0.638	0.443
Hemşirelik mesleğinde affetme kavramının önemli olup olmadığıyla ilgili düşünceleri				
Önemlidir	45.38±9.29	36.53±6.70	45.48±7.71	34.89±7.11
Değildir	33.12±11.92	34.58±13.16	42.97±9.07	35.91±7.16
p	0.004*	0.799	0.012*	0.336
Affetmeyle ilgili eğitim almak isteme durumu				
Evet	43.76±10.34	37.89±7.56	45.96±7.44	34.82±6.80
Hayır	46.00±8.69	35.21±6.94	44.24±7.83	35.25±7.45
p	0.173	0.019*	0.038*	0.543

Not: \bar{X} : Ortalama, SS: Standart Sapma, *Kruskal-Wallis testi, **Mann-Whitney U testi

sonuçlarımızdan farklı olarak yapılan çalışmalarda (Ayten, 2009; Oral, 2016; Mameghani, 2017) ise, kendini ve başkasını affetmeyle ilgili cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda farklı cinsiyete sahip olmanın kendini ve başkalarını affetmede herhangi bir farklılaşmaya sebep olup olmadığıyla ilgili kültürel farklılıklar olabileceği ve affetme konusunda daha fazla çalışma yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Araştırma bulguları doğrultusunda, hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun, başkalarını affedebilmenin, hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin tamamına yakınının ise, kendini affedebilmenin, bireylerin ruhsal sağlıkları üzerinde olumlu etkisi olduğunu düşündükleri ortaya çıkmış olup, hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin, affetmeyle ilgili düşüncelerinin iyi, affetmenin bireylerin ruh sağlığına etkisinin olumlu olduğunu düşünenlerin ve affetmeyle ilgili eğitim almak isteyenlerin, affetme puanları daha yüksek olduğu saptanmıştır. Yapılan bir çalışmada (Uysal, 2015), affetmeye yönelik olumlu tutuma sahip olanların affetme düzeylerinin yüksek olduğu, hemşirelik öğrencileriyle yapılan bir başka çalışmada (Li, 2020), affetme becerisi yüksek olanların iş stresiyle baş etmede daha etkin oldukları ve affetme becerisinin artmasının psikolojik iyi oluşu arttırdığı belirlenmiştir. Ayrıca, hemşirelik öğrencilerine affetmeyle ilgili bibliyoterapi uygulamasının yapıldığı bir çalışmada (Kim, 2022) uygulama sonrasında öğrencilerin affetme düzeylerinde artış, öfke, kaygı, depresyon ve yorgunluk düzeylerinde azalma olmuştur. Hemşirelerin refah düzeylerinin belirlendiği bir çalışmada (Patrician, 2022), hemşirelerin refah düzeyini arttıran bireysel nitelikler; mutluluk, memnuniyet, iyimserlik, şefkat, affetme, bedensel ve ruhsal yönden sağlıklı olmak şeklinde belirlenmiş olup, affetme kavramı refah düzeyini arttıran özelliklerin arasında yer almaktadır. Çalışma sonuçlarımız ilgili literatür bilgilerini desteklemekte ve affetme becerilerinin arttırılmasıyla ilgili yapılacak olan tüm eğitim ve girişimlerin, hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin iş stresi, kaygı depresyon gibi ruh sağlığını olumsuz etkileyen durumlarla baş etmelerini, psikolojik iyi oluş ve empati becerilerini arttırıp, ruh sağlığına olumlu katkılarının olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın yalnızca bir hastane ve hemşirelik bölümünde yapılması bu çalışmanın sınırlılığı olup, bu araştırmanın sonuçları, araştırmaya katılan hemşirelerle, hemşirelik öğrencileriyle ve araştırmada kullanılan veri toplama araçlarıyla sınırlıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin tamamına yakınının, kendini affetmenin ruh sağlığında

olumlu etkisinin ve hemşirelik mesleğinde affetmenin önemli olduğunu düşündüğü, affetmeyle ilgili eğitim almadığı; hemşirelerin tamamına yakınının, öğrenci hemşirelerin yarısından fazlasının affetmenin ruh sağlığı üzerinde olumlu etkisi olduğunu, hemşirelerin tamamına yakınının, hemşirelik öğrencilerinin büyük çoğunluğunun hemşirelik mesleğini yerine getirmede affetmenin önemli olduğunu düşündüğü; hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin başkalarını ve kendini affetme düzeylerinin orta düzeyde, hemşirelerin başkalarını ve kendini affetme düzeylerinin öğrenci hemşirelerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda, hemşirelere ve hemşirelik öğrencilerine affetmeyi içeren eğitimler verilmesi, başka kurumlarla, diğer sağlık profesyonelleriyle, farklı hemşirelik programlarıyla ve sağlıkla ilişkili diğer bölüm öğrencileriyle de benzer çalışmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Adam, K.F.F. (2019). Affetme eğilimi kazandırmaya yönelik psikoeğitim programının affetme eğilimi kazandırma ve beş faktör kişilik özellikleri üzerindeki etkisi [Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Akbulut, Ö. (2021). Çok değişkenli ve farklı ölçekli araştırmalarda örneklem büyüklüğünün tespiti. *JASP4(2)*, 199-215. <https://www.doi.org/10.51970/jasp.946399>
- Asıcı, E. (2019). Çocuk ve ergenlere yönelik affetme müdahaleleri: Sistemik gözden geçirme. *Psikoloji Çalışmaları*, 39(2), 429-57. <https://doi.org/10.26650/SP2018-0041>
- Asıcı, E., & Uygur, S.S. (2017). Duygusal öz-yeterlik ve affetmenin algılanan stres düzeyini yordayıcı rolü. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 1353-75.
- Atçeken, M. (2014). Dindarlık, evlilik doyumu ve kişilik özelliklerinin başışlama ile ilişkisi incelenmesi [Yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Ayten, A. (2009). Affedicilik ve din, affetme eğilimi ve dindarlıkla ilişkisi üzerine ampirik bir araştırma. *Marmara Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 37(2), 111-28.
- Besim, G. (2017). Üniversite öğrencilerinde affetme, bitirilmemiş işler ve öfke. [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Cornick, C., Schultz, J., Tallman, B., & Altmaier, E. (2011). Forgiving significant interpersonal offenses The role of victim/offender racial similarity. *Psychology*, 2, 936-940. <http://dx.doi.org/10.4236/psych.2011.29141>
- Çardak, M. (2012). Affedicilik yönelimli psiko-eğitim programının affetme eğilimi, belirsizliğe tahammülsüzlük, psikolojik iyi oluş, sürekli kaygı ve öfke üzerindeki etkisinin incelenmesi [Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Çetinkaya, F.F., & Şener, E. (2016). Çalışma yaşamında affetme eğilimi ve duygusal emek ilişkisi. *KÜİİBF Dergi*, 14(4), 108-17.
- Glenn, C.T., & Pieper, B. (2019). Forgiveness and spiritual distress: Implications for nursing. *J Christ Nurs.*, 36(3), 185-89. <https://doi.org/10.1097/cnj.0000000000000613>
- Gökmen, G. (2018). Üniversite öğrencilerinde affetmeyi yordayan bazı değişkenlerin incelenmesi. [Yüksek Lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

- Güven, N., & Erdem, T. (2020). Affetme: Kuramsal bir değerlendirme. *CALESS*,2(2),578-607. <https://doi.org/10.35452/caless.2020.31>
- Havare, A.Ö., & Gizir, C.A. (2020). Başkalarını Affetme Ölçeği ve Kendini Affetme Ölçeği'ni Türkçe'ye uyarlama çalışmaları. *HAYEF, Journal of Education*,17(2),150-75. <http://doi.org/10.5152/hayef.2020.20011>
- Karataş, U.Y. (2020). Affetmenin yordayıcıları olarak çocukluk çağı travmaları ve bilişsel duygu düzenlemenin incelenmesi [Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Kim, J.J., Mullen, L.M., Akers, S.W., Joseph, R.A., Bishop, L.B., Bistany, B.R., Chambers, A.C., Harvey, J.R., & Houghton, A. (2022). The efficacy of a forgiveness bibliotherapy: A randomized controlled trial with nursing students. *J Holist Nurs*,40(4),336-350. <https://doi.org/10.1177/08980101211072288>
- Li L, Yao C, Zhang Y, & Chen G. (2020). Trait forgiveness moderated the relationship between work stress and psychological distress among final-year nursing students: A pilot study. *Front Psychol*,9,11,1674. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01674>
- Long, K.N.G., Worthington, E.L., VanderWeele, T.J., & Chen, Y. (2020). Forgiveness of others and subsequent health and well-being in mid-life, A longitudinal study on female nurses. *BMC Psychology*,8,104,1-11. <https://doi.org/10.1186/s40359-020-00470-w>
- Mameghani, S.S. (2017). Türkiye ve İran'daki üniversite öğrencilerinin affetme, tolerans ve mutluluk düzeylerinin karşılaştırılması [Doktora tezi, 19 Mayıs Üniversitesi, Samsun]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Miller, A.J., Worthington, E.L., & McDaniel M.A. (2008). Gender and forgiveness: A meta-analytic review and research agenda. *J Soc Clin Psychol*,27(8),843-76. <http://dx.doi.org/10.1521/jscp.2008.27.8.843>
- Oral, T. (2016). Üniversite öğrencilerinin affetme düzeylerinin öz anlayış, kişilerarası hataya ilişkin ruminasyon ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi [Doktora tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Öncü, Ö.T., & Can, Ş. (2018). Sağlıkta biyoistatistiksel uygulamalar. *IKCUFHSC*,3(1),39-45.
- Patrician, P.A., Bakerjian, D., Billings, R., Chenot, T., Hooper, V., Johnson, C.S., & Sables-Baus S. (2022). Nurse well-being: A concept analysis. *Nurs Outlook*,70(4),639-50. <https://doi.org/10.1016/j.outlook.2022.03.014>
- Recine, A.G., Recine, L., & Paldon, T. (2020). How people forgive: A systematic review of nurse-authored qualitative research. *J Holist Nurs*,38(2),233-51. <https://doi.org/10.1177/0898010119828080>
- Rye, M.S., Loiacono, D.M., Folck, C.D., Olszewski, B.T., Heim, T.A., & Madia, B.P. (2001). Evaluation of the psychometric properties of two forgiveness scales. *Current Psychology, A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues*,20(3),260-77. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s12144-001-1011-6>
- Satıcı, S.A. (2016). Üniversite öğrencilerinin affetme, intikam, sosyal bağlılık ve öznel iyi oluşları: Farklı yapısal modellerin denenmesi üzerine bir araştırma [Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Şahin, M., & Demirkıran, F. (2023). Affetme kavramı ve hemşirelik. *İKÇÜSBFD*,8(1),201-08.
- Topbaşoğlu, A.T., & Çivitçi, A. (2017). Öfke ve yaşam doyumunu arasındaki ilişkide affetmenin düzenleyici rolü. *MAKÜSOBED*, (9),18,308-27. <http://dx.doi.org/10.20875/makusobed.302756>
- Türk Dil Kurumu (TDK) Güncel Türkçe Sözlük, 07.06.2023. <https://sozluk.gov.tr/>